

Ukázka z knihy *To snad nemyslíte vážně pane Feynmane!* od R. P. Feynmana

Když jsme dokončili výpočty, přišel na řadu test. Shodou okolností jsem byl právě doma na krátké dovolené po smrti své ženy. Dostal jsem zprávu, která zněla: „Dítě se narodí tehdy a tehdy.“

Letěl jsem zpátky a dorazil do Los Alamos právě ve chvíli, kdy odjížděly autobusy. Takže jsme jeli přímo k testovacímu prostoru a nějakých dvacet mil před ním jsme čekali. Měli jsme rádio, kterým nám měli oznámit, kdy ta věc vybuchne. Ale rádio nefungovalo, takže jsme vůbec nevěděli, co se děje. Pár minut předtím, než byl výbuch naplánován, rádio ožilo a nám, co jsme byli daleko (někteří byli blíže, asi šest mil od místa výbuchu), sdělilo, že výbuch nastane za dvacet vteřin. Rozdali nám tmavé brýle, jimiž jsme měli pokus pozorovat.

Tmavé brýle! Ze vzdálenosti dvacet mil a ještě skrz tmavé brýle jste mohli vidět leda starou belu. Řekl jsem si, že jediná věc, která opravdu může poškodit zrak, je ultrafialové záření (intenzivní světlo oči nikdy nepoškodí) a uvelebil jsem se za čelním sklem nákladáku. Protože ultrafialové záření sklem neprochází, budu tam v bezpečí a alespoň tu legraci uvidím.

Čas vypřel a obrovský záblesk v dáli byl tak jasný, že jsem sklopil hlavu a na podlaze auta vidím purpurovou skvrnu. To není ono, to je jen optický klam, uvědomil jsem si a vyhlédl znovu ven a vidím, jak bílá zář se mění ve žlutou a pak v oranžovou. Mračna se vytvářejí a zase zanikají – tak jak se tlaková vlna stlačuje a rozpíná. Nakonec velká oranžová koule, jejíž střed tak zářil, začíná stoupat, trochu se rozpíná a na okrajích černá, načež vidíte, že to je velká koule plná kouře a šlehajících plamenů. Všechno to trvalo asi minutu. Byl to postupný přechod od bílého jasu do tmy a já to viděl. Řekl bych, že jsem asi jediný, kdo skutečně pozoroval první test. Všichni ostatní měli tmavé brýle a ti, co byli šest mil od výbuchu, neviděli vůbec nic – řekli jim, aby si lehli na podlahu. Pouhým okem jsem to zřejmě viděl jen já sám.

Konečně, asi za jeden a půl minuty, se náhle ozvala strašná rána – BANG – a pak rachot, jako hrom – a to mě přesvědčilo. Za celou tu dobu nikdo neřekl ani slovo. Jen jsme se všichni mlčky dívali. Ten rachot rozptýlil naše obavy a moje obzvlášť, protože jeho síla v téhle vzdálenosti znamenala, že bomba opravdu fungovala.

Chlapík stojící vedle mne řekl: „Co je to?“

Řekl jsem: „To byla Bomba.“

Ten chlapík se jmenoval William Laurence a byl tam, aby o tom všem napsal článek. Měl jsem mu poskytnout informace, ale ukázalo se, že to je na něj příliš odborné. Později přijel H. D. Smyth a já ho provázal po Los Alamos. Jedním z míst, kam jsem ho zavedl, byla místnost, v níž na úzkém podstavci ležela malá postříbřená koule. Mohli jste na ni položit ruku. Byla teplá. Byla radioaktivní. Bylo to plutonium. Stáli jsme ve dveřích místnosti a vysvětloval jsem mu, že to je nový prvek, připravený člověkem. Předtím na Zemi neexistoval, leda snad kratičkou dobu, když Země vznikala. Teď tady byl, izolovaný a radioaktivní, a byli jsme to my, kdo ho připravil. A tak byl úžasně cenný.

Když se lidi spolu baví, začnou se vrtět a tak. Tenhle novinář zase okopával zarážku dveří, takže jsem řekl: „Ano, tohle je ta pravá zarážka ke dveřím zrovna sem.“ Zarážkou byla čtvrtmetrová polokoule ze žlutého kovu – ze zlata, abychom byli přesní. Došlo k tomu takhle. Potřebovali jsme experimentálně zjistit, jak různé materiály odrážejí neutrony, aby nám neutrony neutíkaly pryč a nespotřebovali jsme příliš mnoho štěpného materiálu. Vyzkoušeli jsme spoustu různých látek. Zkoušeli jsme platinu, zinek, zkoušeli jsme mosaz a také zlato. A z testů se zlatem nám zbyly kusy zlata, načež někdo dostal chytrý nápad použít zlaté polokoule jako zarážky dveří v místnosti s plutoniem.

Poté, co bomba opravdu vybuchla, zavládlo v Los Alamos ohromné vzrušení. Každý pořádal večírky a všichni se někde courali. Seděl jsem na džípu, bubnoval na bubny a podobně. Vzpomínám si ale, že jeden z nás, Bob Wilson, seděl celý sklíčený.

„Co je s vámi?“ řekl jsem.

„Ta věc, kterou jsme udělali, je hrozná!“

„Ale vy jste s tím začal. Vy jste nás do toho dostal.“

Já a všichni ostatní jsme začali z dobrých pohnutek. Pracovali jsme ze všech sil, chtěli jsme to dokázat, a bylo to vzrušující a úžasné. Už jsme o tom nepřemýšleli. Prostě jsme přestali myslet. Bob Wilson byl z nás jediný, kdo o tom stále ještě přemýšlel, i v této chvíli.

Krátce potom jsem se vrátil do civilizace. Šel jsem učit na Cornell a moje první dojmy byly velice zvláštní. Teď už to nedovedu vysvětlit, ale tenkrát jsem všechno vnímal velice ostře. Tak jsem kupříkladu seděl v New Yorku v restauraci, a když jsem se podíval ven, začal jsem přemýšlet, jaký byl poloměr účinnosti hirošimské bomby a tak... Jak daleko odsud je 34. ulice?... A všechny ty budovy by byly napadrté a tak dále. Nebo jsem šel a viděl lidi stavět most nebo silnici a mě napadlo, že jsou to blázni, že prostě nechápou, že nic nechápou. Proč se s těmi novými věcmi dělají? Vždyť to je zbytečné.

Ale naštěstí ty zbytečné věci přetrvávají už čtyřicet let, není-liž pravda? Takže jsem se mýlil, když jsem soudil, že je zbytečné stavět mosty, a jsem rád, že jiní lidé měli dost rozumu na to, aby šli vpřed.